

Ośrodek Szkoleń Specjalistycznych SG im. gen. bryg. Wilhelma Orlika-Rückemanna

<https://oss.strazgraniczna.pl/oss/osrodek/historia-osrodka/historia-losg/4056,Historia-Luzyckiego-Oddzialu-SG.html>
17.05.2025, 11:08

Historia Łużyckiego Oddziału SG

24.09.2009

Powojenne dzieje południowo-zachodniej rubieży Dolnego Śląska ściśle związane są z formacjami granicznymi. Przez 46 lat stacjonowała tutaj Łużycka Brygada Wojsk Ochrony Pogranicza, przeformowana 16 maja 1991 roku w Łużycki Oddział Straży Granicznej. Wybór Lubania jako miasta garnizonu granicznego nie był przypadkowy. Położony centralnie w trójkącie trzech państw gwarantował sprawne dowodzenie jednostkami rozlokowanymi bezpośrednio przy linii granicznej. Ustały już działania wojenne, ale nie rozstrzygnięto jeszcze kształtu przyszłych granic w Europie.

Układ w Jałcie określał ogólny przebieg granicy wschodniej, zachodnia była sprawą otwartą. W oczekiwaniu na konferencję w Poczdamie polskie władze tworzyły rzeczywistość metodą faktów dokonanych, obsadzając linię Nysy Łużyckiej i Odry jednostkami frontowymi 1. i 2. Armii WP. Zobowiązano je do tworzenia polskiej administracji i zagospodarowania tych ziem. W Lubaniu stacjonowała 7. Łużycka Dywizja Piechoty, która przyjęła na siebie obowiązek sformowania jednostki granicznej - 1. Oddziału Ochrony Pogranicza.

Postanowienia zawarte w Teheranie i Jałcie nie pozostawiały cienia złudzeń co do nowej konfiguracji geopolitycznej. Stany Zjednoczone i Wielka Brytania całkowicie zignorowały protesty rządu emigracyjnego w Londynie, doprowadzając do utworzenia 28 czerwca 1945 roku Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej z udziałem Stanisława Mikołajczyka. Było to równoznaczne z cofnięciem uznania dla rządu polskiego w Londynie. Całkowicie kwestię powojennych granic zamknęła Konferencja w Poczdamie. Wypełniając lukę między okresem zakończenia wojny a konferencją pokojową, całą zachodnią granicę obsadziły jednostki Wojska Polskiego, przystępując 10 czerwca do jej ochrony.

13 września 1945 roku rozkazem nr 0245 Naczelnego Dowódcy WP powołano do życia Wojsko Ochrony Pogranicza. Formowanie WOP rozpoczęto już w drugiej połowie września od utworzenia aparatu dowodzenia, tj. Departamentu WOP, wydziałów w okręgach wojskowych oraz sztabów jednostek granicznych. Do Wojsk Ochrony Pogranicza skierowano wówczas 150 oficerów z byłego Korpusu Ochrony Pogranicza i Straży Granicznej, powierzając im kierownicze stanowiska w służbie operacyjnej, zwiadowczej i szkoleniowej. 27 września 1945 r. sformowano zasadniczy trzon Departamentu WOP pod kierownictwem płk Gwidona Czerwińskiego.

Szefami wydziałów w tym departamencie zostali mianowani oficerowie Straży Granicznej: zwiadowczego - mjr Włodzimierz Karpiński, operacyjno-liniowego - ppłk dypl. Ludwik Zych, wyszkolenia bojowego - płk Julian Jankowski, łączności - mjr Wiktor Zarucki, ewidencji personalnej - mjr Michał Rudawski. W połowie października rozpoczęły pracę

wydziały WOP przy Dowództwach Okręgów Wojskowych. Ich szefowie, za wyjątkiem Śląskiego OW wywodzili się z przedwojennych formacji granicznych. I tak w Warszawskim OW - ppłk Kazimierz Gut (SG), Poznańskim OW - mjr Lucjan Kępiński (KOP), Pomorskim OW - ppłk Karol Bacz (SG), Krakowskim OW - płk Wacław Spilczyński (SG), Lubelskim OW - płk Emil Czapliński (SG). Rozkaz organizacyjny Departamentu WOP z 29 września 1945 r. dokonał podziału granic państwa na odcinki Oddziałów, komend i strażnic.

Śląski Okręg Wojskowy otrzymał zadanie sformowania trzech Oddziałów WOP. Jednym z nich był 1. Łużycki Oddział Ochrony Pogranicza. Na miejsce tworzenia jednostki wyznaczono Lubań, a zasadniczy szkielet organizacyjny stanowili żołnierze 7. Łużyckiej Dywizji Piechoty. Dowódcą formowanego Oddziału mianowany został ppłk Walerian Kuczyński. Okres organizacyjny i przygotowawczy nie trwał zbyt długo. Rozkazem nr 001/OP z 20 października dowódca Śląskiego OW polecił dowódcy 1. Łużyckiego Oddziału OP przystąpić z dniem 1 listopada 1945 roku do ochrony granicy państwowej na odcinku od m. Zasięki do m. Graniczne Budy. Wykonując to zadanie Oddział luzował jednostki 7., 10. i 11. DP, przyjmując 31 października poszczególne odcinki granicy:

- odcinek I Komendy Ochrony Pogranicza w Szklarskiej Porębie, w obecności

dowódcy 33. pp ppłk Siginiewicza, przyjął od dowódcy 3. batalionu 33. pp 10. DP, por. Bogdana Gintera - jego komendant - mjr Antoni Dorożyński;

- odcinek II Komendy Ochrony Pogranicza w Leśnej, w obecności dowódcy 33. pp, przyjął od dowódców 1, 2 i 3 batalionu 33 pp, mjr Bolesława Miłka, mjr Miliszki od por. Gintera - jego komendant - mjr Apolinary Biliński ;
- odcinek III Komendy Ochrony Pogranicza w Bogatyni przyjął od dowódcy 35. pp - jego komendant - płk Zinkowski,
- odcinek IV Komendy Ochrony Pogranicza w Lasowie, przyjął od dowódcy 1. batalionu 35. pp kpt. Gawrylczuka i dowódcy 37. pp ppłk Jana Smogola - jego komendant - mjr Konstanty Pinkowski ;
- odcinek V Komendy Ochrony Pogranicza w Tuplicach , przyjął od dowódcy 40. pp 11. DP ppłk Burzy-Licińskiego i dowódcy 42. pp ppłk Pietrusenki - jego komendant - ppłk Paweł Śmietanin.

Ostateczne przekazanie i przyjęcie pod ochronę całego odcinka granicy nastąpiła granicy nastąpiło 2 listopada 1945 roku pomiędzy dowódcą 1. Łużyckiego Oddziału OP, a dowódcami 7., 10. i 11. DP.

Do 1991 roku jednostka zmieniała dwukrotnie nazwę. W 1948 była 6. Łużycką Brygadą WOP, a rok później 8. Łużycką Brygadą WOP i jako 8. ŁB WOP została 16 maja 1991 roku przeformowana w Łużycki Oddział Straży Granicznej.

Oddział był odpowiedzialny za ochronę odcinka granicznego z Republiką Federalną Niemiec oraz Republiką Czeską. Zachodni rejon służbowej odpowiedzialności bezpośrednio dzielił z Lubuskim Oddziałem SG z siedzibą w Krośnie Odrzańskim, natomiast południowy z Sudeckim Oddziałem SG z siedzibą w Kłodzku.

Ustawowe zadania związane z kontrolą graniczną, przed przystąpieniem Polski do Strefy Schengen, oddział realizował w 35 przejściach granicznych - 15 drogowych, 4 kolejowych, 2 dodatkowych lotniczych, 14 na szlakach turystycznych przecinających polsko-czeską granicę państwową.

Pierwszym Komendantem łużyckich strażników granicznych był płk Lechosław Durowicz, który pełnił tę funkcję w latach 1991–1992. Jego następcą do 1993 roku był ppłk Andrzej Eiben. Przez cztery lata do 1997 roku funkcjonariuszami w Lubaniu dowodził płk Bronisław Iwanowski, zaś najdłużej, bo aż siedem lat, stanowisko Komendanta Oddziału piastował płk SG Lech Jewtuszeko.

W momencie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej Oddziałem kierował płk SG Jan Toma, natomiast z dniem 15 lutego 2006 roku Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji powołał na stanowisko Komendanta Łużyckiego Oddziału Straży Granicznej płk. SG Grzegorza Budnego, który funkcję tę piastował do końca działania ŁOSG, tj. do dnia 31.12.2009 roku.

płk Lechosław DUROWICZ

ppłk Andrzej EIBEN

płk Bronisław IWANOWSKI

płk SG Lech JEWTUSZKO

płk SG Jan TOMA

płk SG Grzegorz BUDNY

Stan etatowy Oddziału przez osiemnaście lat ulegał niewielkim zmianom i wynosił około 1100 osób - ponad 800 funkcjonariuszy (w tym 119 funkcjonariuszek) i 300 pracowników cywilnych. Większość funkcjonariuszy wykonywała zadania związane bezpośrednio z ochroną granicy państwowej oraz kontrolą ruchu granicznego, pozostali pracownicy logistycznie zabezpieczali potrzeby Oddziału oraz podległych mu placówek SG.

Od dnia 1 czerwca 2009 roku rejon służbowej odpowiedzialności Łużyckiego Oddziału Straży Granicznej zmienił się. Południową część zasięgu działania (poza powiatami: lubańskim i lwóweckim) przekazano Sudeckiemu Oddziałowi Straży Granicznej, natomiast część zachodnią - Nadodrzańskiemu Oddziałowi Straży Granicznej.

Dnia 31 grudnia 2009 roku Łużycki Oddział Straży Granicznej w Lubaniu został

zlikwidowany, a pozostały rejon działania przekazano Sudeckiemu Oddziałowi Straży Granicznej w Kłodzku.